

למעשה

מאמר מרכזי הרב פנחס זרביב

ויאמר לו פרעה לך מעלי השמר לך אל תוסף ראות פני כי ביום ראותך פני תמות (י כח) וכתב בתרגום יונתן 'ארום ביומא דאת חמי סבר אפי יתקוף רוגזי בך ואמסור יתך ביד בני נשא אילין דהוו תבעין נפשך למיסיב יתה. והכוונה שימסרנו להריגה ע"י דתן ואבירם שהם היו האנשים המבקשים רעתו. ולמה דווקא על ידיהם כי זהו הנקמה הגדולה כי הם שונאים אותו.

[וה' השיב לפרעה כנגד זה שהוא בעצמו הלך וחיפש היכן משה כשקרא פרעה למשה ואהרן באמצע הלילה נשמע קולו למרחק של מאתיים פרסה 921.6 ק"מ תרגום יב"ע שמות יב לא כמבואר במדרש (יל"ש שמות רמז ר"ח) 'ובאותו לילה קם פרעה והחל לסבב בבתי עבדיו, וברחובות העיר, וחפש את משה ואהרן וצעק בקול גדול: "משה ואהרן! היכן אתם?" כי באותו לילה נשאר משה ואהרן ללון בתוך מצרים, וכששמעו בני ישראל את קולו של פרעה, פתחו את חלונותיהם והיו אומרים לפרעה: מה תבקש? לפי שאסור היה לשום ישראל לצאת מפתח ביתו עד בקר.

ואמר להם פרעה: אני מחפש את משה ואהרן!
אמרו לו: לך באותה סמטה שהוא גר שם.
והוא הולך וצועק: משה ואהרן היכן אתם?
והיו בני ישראל משיבין לו: לא כאן גרים משה ואהרן. לך לחצר אחרת ותמצא אותם שם.
וכך היו משהקים עליו. והיה מהלך מחצר לחצר ומייבב כמו קוף וצועק: "קומו צאו מתוך עמי וגי, גם צאנכם גם בקרכם קחו ולכו" (שמות יב, לא-לב). דהיינו, משום שירא פרעה לנפשו כי היה בכור.
וכשמצא את משה, בא פרעה והתחנן לרגליו שיצא עם ישראל תכף ומיד, כי אמרו כולנו מתים.
אמר לו משה: אנו מצווים שלא לצאת מפתח הבית עד הבקר, ולא נצא כנגבים בלילה, אלא נמתין עד הבקר לעיני כל מצרים!
בא פרעה והתחנן לפניו שישאיר אותו בחיים כי הוא בכור.
השיב לו משה: אל תירא, אתה לא תמות כי הקדוש ברוך הוא ישאיר אותך בחיים כדי שתראה את הניסים והנפלאות ותדע גדולתו של הקדוש ברוך הוא!
ושוב אמר לו פרעה: אף על פי כן אני מבקש שתצאו מיד, כי כל רגע שאתם נשארים, המצריים ממשכימים למות.
ענה לו משה: אם אתה רוצה שהמכה תפסק, עליך לומר בקול רם שישמעו כל המצרים: "הרי אתם בני חורין ואתם עבדי הקדוש ברוך הוא!"
פרעה אמר דברים אלו, ושמעו כל מצרים, כי הקדוש ברוך הוא הגביה קולו של פרעה בכל מצרים:].

כוחה של פגיעה ומידות רעות

והעיר על זה הגאון ר' איזיק אובנד בספרו לקח דעת 'והנה שנים רבות כבר עברו מהמעשה של משה רבינו עם דתן ואבירם, ועדיין לא פג כעסם על שקראם רשעים, ועד כדי כך שברצונם להרגו. ואף שהיו על סף הגאולה במכה המכות ומשה הוא השליט להוציא את בני מצרים, וכבר נסתלק מהם עול העבודה הקשה, וכל בני שמחו כמעשה משה, ועוד שאם יעמדו דתן ואבירם נגד משה, ודאי שיעמדו נגדם רבים להרגם. ואף משה עצמו בגבורתו יוכל לעמוד נגדם או להרגם בשם המפורש, ובכל זאת חפצים דתן ואבירם לפגוע במשה. וחזינו מכאן את גודל הרושם של בזיון אשר אינו נמחה ולא נשכח, והצלת העם כולו אינה נחשבת בעיניהם לכלום. וכמ"כ בנדרים (כב:) כל הכועס אפילו שיכנה אינה חשובה כנגדו. עכ"ד.

מכה תתפא אך דיבורים מכאיבים לעד

סיפר הרה"ג רבי ראובן אלבו שליט"א בספרו 'משכני אחריק', אמרו חז"ל (בבא מציעא נח ע"ב): "גדולה אונאת דברים מאונאת ממוון", כלומר נדרשת מהאדם זהירות יתרה שלא לעזר ולהונות בדיבור, אף יותר מהזהירות הנדרשת מאונאת ממוון, שגם היא חמורה מאד. אחת הסיבות לחומרת אונאת דברים היא שלא ניתן להשיבה, והשפעתה על הנפגע נשארת שנים רבות. על כך נאמר בדרך מליצה: "מנא הא מילתא דאמרי אינשי, מכה תתפא, ודברים יש להם קיום..."

המשך בעמוד הבא

הרב עובדיה דהן שליט"א

יו"ר המועצה הדתית אשדוד ורב בית המנסת הניכי הישיבות – "בית יוסף" קרית פוניבו

"ולמען תספר באזני בנך ובן בנך" (י - ב)

מדוע רק במכת ארבה כתוב "ולמען תספר באזני בנך וכו'". מתרץ ה"בלי יקר", כי בכל המכות לא נשאר שום רושם במצרים, ואם ירצו להראות לדורות הבאים את הניסים שהיו במצרים אין מה להראות, אבל במכת ארבה נשאר רושם לדורות גם אחרי שנגמרה המכה, כי במשך השנים ימצאו בזה חידוש, שהארבה מגיע לכל העולם ומשמיד הכל, ורק למצרים הוא לא נכנס כמו שכתוב "ואחריו לא יהיה כן" [י - י"ד], וכתב הרמב"ן בשם רבנו חננאל, מעת עתירת משה רבנו ועד עכשיו, אין ארבה מפסיד בכל גבול מצרים, ואם יפול בארץ ישראל ויבוא ויכנס בגבול מצרים, אינו אוכל מכל יבול הארץ כלום עד עכשיו. עכ"ל. ועל זה ישאלו הבנים, איך זה שהארבה נכנס לא"י ומדלג על מצרים? וכדי להשיביצטרכו לספר על עשרת המכות, ויכירו כח מלכותו יתברך. ומסיים הכלי יקר, שפירוש זה יקר ונכון מאוד.

רבי יחזקאל אברמסקי מתרץ, משום שכתוב "ואחריו לא יהיה כן" שלא יהיה ארבה כזה אחרי כן, וזה לא נאמר על שאר המכות, א"כ בנך ובן בנך אינם יכולים לדעת רק ע"י שיספרו להם. (מדשן ביתך)

ניתן לשמוע את שיעורי הרב פנחס זרביב שליט"א בקול הלשון 0722741111

המשך מעמוד קודם

כלומר, אדם קבל מכה או נפצע, כואב לו, אבל על פי רוב המכה תתרפא תוך תקופה קצרה. כמה מכות קיבלנו בידיים וברגליים ואפילו בראש... מי זוכר בכלל... אבל דיבורים שגרמו צער יש להם קיום! קשה למחוק את רישומם! כאשר אדם מבוה ומכלים את רעו - הפגיעה נחקקת בנשמתו לאורך ימים ושנים, וככל שירצה האדם לשכוח - הוא זוכר זאת תמיד, זה כבר טבוע בו: פלוני ביזה אותי! קשה מאוד לשכוח, ואפילו אם אדם רוצה - הוא אינו יכול. גם אם הצליח להתגבר על הכאב ולסלוח, קשה לו לשכוח!

זכרוננו כשהייתי נער בן ארבע עשרה בישיבה קטנה, פעמים רבות היה ראש הישיבה הגאון רבי מאיר דב רובנמן זצ"ל, מכבד אותי לעבור לפני התיבה ולהיות חזן. הקב"ה חנן אותי בקול יפה, ומכיוון שלמדתי להתפלל מוזנים אשכנזים - התפללתי בנוסף זה, וראש הישיבה היה נהנה מכך, ואפילו האשכנזים שהיו בישיבה נהנו לשמוע אותי. אבל היה בחור אחד שלא נהנה מהחזנות שלי. אני זוכר שיום אחד לאחר שנגמרתי את התפילה, וקבלתי ברכות "ישר כח" מרבני הישיבה וגם מכמה חברים, ניגש אלי אותה בחור ואמר לי: "אתה מחזן בקול של תרגומל... בדיוק כך... זה כל כך כאב לי עד שהתחלתי לבכות."

אמרתי בליבי: 'מה הוא רוצה ממני? מה עשיתי לו? והלא שמעתי חזנות יפה וטובה וכולם נהנו, מדוע הוא אומר לי כך?'. כאב לי כל כך! לאחר מכן גערתי בעצמי: 'נו, שכח מזה!'. החלטתי למחול לו ולא להקפיד עליו, אולם לא יכולתי לשכוח את דבריו. בכל פעם שראיתי וזכרתי בעלמך הצורב, ועד היום, אחרי חמישים שנה ויותר, הדבר חקוק בזכרוננו...כך מה כוח יש לדיבורים שלנו, וכמה עלינו להיזהר לא לקלקל בהם! עכ"ד."

למה לא מתו דתן ואבירם

ונקדים מה שצריך להבין בזכות מה לא מתו דתן ואבירם בשלשת ימי אפילה? הרי בשלשת ימי האפילה מתו כל הרשעים שהיו בכלל ישראל, כמו שרש"י מביא (שמות י כב. יג. יד). איך דתן ואבירם ניצלו? הרי תמיד הם הציקו לכלל ישראל. כשמשו רבינו ע"ה יצא מהארמון של פרעה, ורעה בסבלות בני ישראל, (שמות ב יא), ומפרש רש"י: נתן עניו ולבו להיות מיצר עליהם. להיות מצטרע בעצמם. משה רבינו ע"ה יכל להיות 'נסיד מלכותי', פרעה גידל אותו כבן, היה יכול לשבת שם בביתו, ב'ארמון' ולהשתעשע עם כל השעשועים של ה'נסיכים', לנסוע עם ה'אכטסה' שלו על הנילוס.. מה הוא צריך לצאת בצערם? משה רבינו ע"ה היה נותן כתף לכל אחד ואחד, היה נושא אותו בעול וב'טיט', ואומר 'מי ייתן מותי תחתך' (שמות רבה פר א סי כז). זה היה משה רבינו ע"ה. משה רבינו ע"ה רואה שנים מתקוטטים, התחיל לדבר איתם: 'ויאמר לרשע למה תכה רעך' (שמות ב יג). והם עונים לו: 'ויאמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו? הלהרגני אתה אומר?' (שמות ב יד). ומי הם היו? מי אלה שעומדים ומקטרגים כנגד משה רבינו ע"ה? דתן ואבירם (רש"י שם). מי אלה שהותירו מה'מן' (שמות טז, כ), דתן ואבירם (רש"י שמות ב, יד. טז כ). בפרשת בשלה, כתוב: 'ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר, מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים' (שמות יד יא), וכן, תלוות ותלוות, מי אמר זאת? דתן ואבירם (מדרש הגדול פר קורח עמוד רסט). כאשר כלל ישראל יוצאים ממצרים, נאמר: 'ויאמר פרעה לבני ישראל נבוכים הם בארץ' (שמות יד ג), אומר התרגום יונתן (שם), לדתן ואבירם פרעה אמר. הם נשארו במצרים. אחר כך הם ניצלו. איך ניצלו? אני לא יודע... מה קרה איתם בקריעת ים סוף שהם ניצלו, אני לא יודע. א"ה! בספר באר מים חיים (פר בשלח יד כט, ופר' קורח טז יג) כתב שנעשה להם נס קריעת ים סוף לבדם. ע"ש. וע"ע בקובץ התורני עץ חיים (חלק כה עמוד תיא והלאה). ע"ש. עד קורח יש לנו 'לווי' של דתן ואבירם (במדבר כו ט), כל הזמן הם הרודפים והמצרים של כלל ישראל.

ביון שהיו מוטוטי בני' לכן ניצלו

אלא המהר"ל דיסקין (ע"ת בשלח בד"ה ואמר) כתב ליישב עפ"י דברי המד"ר (פ' שמות) דמשמע משם שדתן ואבירם היו בין השוטרים שנסרו עצמן על ישראל וסבלו מכות כדי להקל העבודה מעל בני ישראל, וכדאיתא שם בדברי ר' יוחנן על מה שאמרו למה הבאשתם את ריחוני כי מן המכות שהכו אותן המצרים היה ריחון מבאיש. והשוטרים האחרים שנסרו עצמם על ישראל וסבלו מכות עליהם וכמ"ש ויכח שוטרי בני ישראל, אלה זכו שיהיה רוח הקדש שורה עליהן, כמובא שם במדרש רבה. ודתן ואבירם שלא זכו למעלות רוח"ק מפני שהיו מחרפין ומגדפין בהצוות על ה' ועל משה, בכל זאת הוכחו היו על מה שהיו מוסרים נפשם וסבלו יסורי הגוף כדי להקל העבודה מבני ישראל היה תולה להם שלא ימותו בני' ימי האפלה, כי אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה על הטוב שעשה, 'מי גר אתך עליך יפול' (ישעיה' נ"ד) ולא יכולין להשוות אותן להפושעים שבישראל שזנכו שם שהם להם פטורו מן המצרים והם להם במצרים עושר וגדולה ולא רצו לצאת ממצרים, אלה מתו בני' ימי אפלה כי אלה לא השתתפו בצערן של ישראל ולא לקחו חלק בהעבודה הקשה, אבל דתן ואבירם שלא רצו לצאת יחד עם משה וישראל כמ"ש, ואישתיירו בארעה דמצרים לפי שעה, וזכות המצוה תלה להם לעבור את הים.

ואפשר לומר שהאמירה של פרעה לדתן ואבירם היה רק לתכלית שיעשו רצונו שילכו לפניו למחנה ישראל להסית אותן שישובו למצרים, ונראה שכן עשו וכמו שכתוב ויאמרו אל משה מה זאת עשית לנו וזאת היה ע"י הסתה של דתן ואבירם, וכדאיתא בשמות רבה על הפסוק והנה שני אנשים עברים נצים שהן הם דתן ואבירם שהמרו על הים בים סוף. וכן איתא שם במדרש תנחומא ע"ש. והן הם שאמרו (במדבר י"ד) נתנה ראש ונשובה מצרים כדאיתא שם במד"ר וכו'. אבל רדיפת פרעה לישראל עשה רושם גדול עליהם שחזרו כולם בתשובה וכמבואר בדרשות חז"ל ופרעה הקריב, רדיפתו הקריב את לבבות בני ישראל לאביהם שבשמים וחזרו כולם בתשובה וגם דתן ואבירם היו בכלל השבים בתשובה שלמה לפי שעה וזכו לעבור את הים יחד עם כל ישראל וגם זכו לגלוי שכניה, במ"ש ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל וכו' עכ"ל ורואים שלמרות שהסיבה שהם ניצלו כי הם היו שוטרי בני' המוכים, ומוכח עד כמה הם דאגו לעמ"י מ"מ כאשר פגעו בכבודם הם נטרו לנצח וגם במחיר שזה יעכב את גאולת עמ"י. וכמו שהרחבנו לעיל. ורואים את היסוד שלמרות שהאדם עשה העבירה. אבל מ"מ על המצוה יקבל שכר.

כי הם לא התיאשו מן הגאולה

ועוד תירצו רבותינו בעלי התוספות על התורה (מושב זקנים, פר' קורח עמוד תסב, וכו"ה בהדר זקנים פרשת בא דכ"ח ע"ד בשם הפירוש המיוחס להרא"ש על התורה פרשת בא) שהם שואלים את השאלה הזאת, הם אומרים דבר פלא: אמת שהם היו רשעים והיו מצויקים ורודפים לכלל ישראל, ורדפו את משה רבינו ע"ה. אבל הם לא נתייאשו מן הגאולה של כלל ישראל שיצאו ממצרים, והזכות הזו עמדה להם.

כל אותם אלו שמתו בני' ימי אפילה הם לא רצו לצאת (רש"י שמות י כב, שמות רבה פר יד סי ג), הם התייאשו מן הגאולה, אמרו טוב לנו כאן לשבת אצל פרעה המלך, שהוא נתן לנו כל יום 'בצלי ו'לחם', אני מקבל מכות אבל זה טוב ליי, הם - נתייאשו מהגאולה, לכן מתו בשלשת ימי אפילה (שם). אבל דתן ואבירם לא התייאשו. זה הנקודה הטובה שהיה אצלם, שעזרה בעדם, שהם ניצלו בשלשת ימי אפילה.

השכר העצום המגיע לכל המצפה ומייחל לגאולה הקרובה במהרה

רואים כאן יסוד גדול, איזה שכר הקב"ה נתן למי שמצפה לגאולה! ולא מתייאש מה'גאולה' (בב"א). עם כל ריבוי הדוחק וכל הגיונות וכל ה'צרות', אבל עדיין הוא 'מצפה', הוא 'מחמד' לצאת ממצרים, לצאת מהשעבוד, וזכה להינצל מהכל. זה מוסר לכל אחד ואחד שלא תיפול רוחו עליו. ברוך ה' אנתנו לא כמו 'דתן ואבירם'..

רואים עד כמה גם רשעים כמו דתן ואבירם ה' מסתכל על הדבר הטוב שלהם

ניצלו כדי ללמד על מי שמת עד כמה היה גרוע

אבל העולם אומרים - (וכן הוא במדרש החפץ שמות ב יג עמוד רעג) - תירוץ אחר למה דתן ואבירם ניצלו? פשוט מאוד, הקב"ה במיוחד השאיר אותם, כדי שאם יקומו אנשים ויאמרו: למה מתו אותם רשעים בשלשת ימי אפילה? לא חבל עליהם? מי יודע איזה אנשים טובים היו יחד איתם?! אומרים להם: תראו דתן ואבירם נשארו, ואלה - כמו אלה. הם נשתיירו משלשת ימי אפילה. ויש לנו כלל: 'כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד - לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא', וזה דתן ואבירם שהם היו בכלל של הרשעים שמתו בשלשת ימי החשיכה, ולמה הם יצאו מן הכלל? ללמד על הכלל כולו: כולם היו כמו אלה! יש הרבה מה ללמד מדתן ואבירם..

המקדש הלוי עמ' רלו ונראה לומר שדתן ואבירם בודאי לא היו טובים יותר מאותם רשעים אלא גרועים יותר לפיכך לא רצה הקב"ה ליכותם במיתה נסתרת כמו זו שזכו לה הרשעים שמתו במצרים בהסתר אלא ביקש להמיתם בפרהסיא ובפרסום גדול למען ישמעו ויראו ואכן ההזדמנות המתאימה נקרתה בהמשך במעשה קרח ועדתו אז נבלעו דתן ואבירם באדמה וקיבלו את העונש המגיע להם על שנים ארוכות של מחלוקת מיותרת של רוע לשם רוע בלבד כמו שמצינו כיו"ב בהמן שה: גידלו כדי להענישו עונש גדול ורבינו החיד"א בספרו נחל אשכול (אסתר ג א) ביאר 'שאחר שהמן דיבר שטנה על ביהמ"ק, אמר הקב"ה אגדלנו ואנכם ממנו, שאז יוכר ועושה רושם והוא מצטער יותר, וסמך ענינו לתליית בגתן ותרש לומר גדילת המן שוה לתליית בגתן שלכך נתגדל'.

ורואים עד כמה האדם צריך לחשוש שמא לרעתו ניתנה לו הגדולה, ולא להתחבר אליה כי מי יודע מי היא תלך ממנו. משא"כ המן היה מחובר אליה וזה הפריע לו.

לכאן ה' לא הכביד את לב עבדי פרעה

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את ליבו ואת לב עבדיו וכו' (י, א) והקשה ר' איזיק אוזבנד בספרו לקח דעת ותימה דהא לא הוכבד לב עבדיו במכה זו שהרי עבדיו אמרו ויאמרו עבדי פרעה אליו עד מתי יהיה לנו זה למוקש שלח את האנשים' (להלן פסוק ז). ע"ש.

אלא נראה לומר שההגיון אומר שאם הם כל כך סבלו מבנ"י היו צריכים לכפות על פרעה לשלחם ואם לא היו עושים מהפכה בכל הארץ עד שישחרר ומה שרק ביקשו די יפה זה מפני שהקב"ה הכביד את ליבם

וכמו שמצינו במדרש עה"פ ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף. ומפרשים חז"ל בילקוט שמעוני (שמות רמז קס"ב) ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף (שמות א ח) אמר רבי אבא בר כהנא וכי מלך חדש היה, אלא שחידש עליהם גזירות של פורענות. ד"א הוא היה פרעה הראשון אלא שאמרו לו (-המצרים) בא ונזדווג לאומה זו (-בא ונשעבד אותם) אמר להם עד עכשיו היינו משלהן ואנו מזדווגין להן אילולי יוסף לא היה לאותן אנשים ידים ואתם מזדווגין להם? (-פרעה מוכיח את עמו ומנסה למנוע אותם מלגעת ולשעבד את ישראל, שהרי כל הטוב והשפע שהושפעו על ארץ מצרים באו בזכות יוסף שניהל את מצרים באופן מושלם, הציל את כל האנשים שבה מחרפת רעב, ורומם אותה לעושר ושגשוג. ולכן כהכרת תודה וטובה ליוסף דורש פרעה מהעם המצרי להימנע מלגעת בבני משפחתו ובצאצאיהם). מיד הורידהו מכסא ג' חדשים, כיון שראה כן אמר להם כל מה שאתם אומרים אני שומע לכם לפיכך ויקם מלך חדש'.

פרעה מלך מצרים זוכר את יוסף ומכיר לו טובה ועל כן מנסה למנוע מעמו לשעבד את ישראל, אולם המצרים התנגדו ואף נקטו בצעד קיצוני ויוצא דופן והורידו את פרעה מכסא מלכותו שלשה חדשים והכל כדי לאלץ אותו להסכים לדעתם ולשעבד את ישראל.

וא"כ רואים שכאשר עמו רצו הם ידעו למוחות ומה ואף להורידו ממלכותו וכאן הם רק אומרים יפה שלח את האנשים כנראה שזה לא באמת חשוב להם

וכן מצינו לפני מכת בכורות שבאו בכורי המצרים להוריהם ואח"כ לפרעה, ואמרו להם שישלחו את בנ"י כדי שהם לא ימותו, והם לא הסכימו. אז הרגו בכורי מצרים שישיים ריבוא מהוריהם. (מדרש תהילים פרק קלו) וע"ז נאמר בתהילים (קלו ז) למכה מצרים בבכוריהם והריגת המצרים ע"י בניהם הבכורים לפני מכת בכורות נמשכה שבעה ימים (פי' רבינו אפרים שמות יט א) ושוב רואים שכשהיה חשוב להם הם ידעו להביע את עצמם

וכן מבואר בסיפור שהיה מספר הרב שלום שבדרון זצ"ל (קול חוצב עמ' 329-330) עם קום המדינה אהב ר' שלום לכאוב יחד עם שומעי השיעור הקבוע שלו את כאב המדינה המתחדשת. חילול שבת, כפירה ומינות. וכו', מפעם לפעם נכנסו בעלי בתים לשיעור והיו 'מנחמים' אותו - לא כל כך נורא, ה' יעזור. עברו חלפו כמה חדשים.

יום אחד לפני תחילת השיעור ר' שלום שומע התלחשויות כעוסות. מה יש? שואל ר' שלום - אה הם לוקחים מיסים על כל תזווה - כל קניית לחם כרוכה במס למדינה, מה יהיה פה במדינה הזאת? חייך ר' שלום מלא פיו ואמר להם בלשונם: לא כל כך נורא ה' יעזור, ה' יעזור...

אני רוצה לספר לכם - המשיך ר' שלום - מעשה שהיה עימי לפני כמה שנים: שני ילדים תושבי שערי חסד שיחקו ביסוס ועגלה, ילד אחד - הסוס, כביכול, וחברו מושך בחבל, והם רצים. השניים חלפו ליד חצרי, נכנסו פנימה בריצה, הילד אשר רץ קדימה לתוך החצר, נתקע במדרגה, נפל על הארץ ופצע את מצחו.

אשתי נכנסה הביתה בריצה, וצעקה בבהלה: מאיר'קע נפל על ריצפת החצר האדומה [ריצפת החצר של ר' שלום היתה בעלת מרצפות אדומות], וניגר ממנו דם רב, בא נרוץ עימו לרופא. רעייתי לקחה מגבת, סיפר ר' שלום, ספגה אותה במים, יצאנו החוצה, הרמתי את הילד על זרועותי, כשאשתי לוחצת על מקום החור וכך התחלנו ללכת במהירות לעבר ביתו של החובש בפאתי שערי חסד. ממרחק ראינו את הסבתא של הילד, אשה נכבדה ויקרה מתושבי שערי חסד. שתקנו, לא צעקנו לעברה מאומה.

הסבתא שהיתה אשה חכמה הבחינה מיד ממרחק שר' שלום ואשתו רצים עם ילד על הידים ותיכף ומיד קראה לעברינו קריאת עידוד - ה' יעזור לא נורא, זה יעבור. שתקנו.

התקרבנו לסבתא ואז הבחינה כבר, שהילד המכוסה מוכר לה... הוסיפה וחזרה שוב, אך בשפה רפה ובאיפוק: לא נורא, ה' יעזור. הגענו סמוך לרגליה, אוי, אז ראתה שזה נכדה. חיש מהר שכחה מכל ה'נחמות': ותוך רגע פתחה בצווחה - מאיר'קע מאיר'קע! גיוואלד!...

ומה היה ההמשך? שאל ר' שלום והשיב: יצאו כל השכנות בבהלה, הסתכלו ואמרו - לא נורא, ה' יעזור, זה יעבור, לא להבהל יהיה טוב...!

מכאן למדתי מוסר השכל: שאם זה לא מאיר'קע שלי - זה לא נורא... כשאדם לא מרגיש שחילול שבת זה המאיר'קע שלו, הוא מתנחם - ה' יעזור - אבל כשהמיסים הם המאיר'קע שלי, בועטים וכוועסים... כך בכל תחומי החיים - המאיר'קע שלי. מוסר השכל.

הרב היים בן המו שליט"א

סיפור יציאת מצרים תופס מקום נכבד במרכז ההווה של עם ישראל, כחמישים פעם הוא מוזכר בתורה, וזכה לתיעוד יומיומי במצוות רבות, והוא כפזמון בסדר יומו של היהודי, הוא מופיע בראש עשרה זכירות שחייב האדם לזכור בכל יום, כמו כן בברכת המזון, בפרשת ציצית, פרשת קדש, והיה כי יביאך, בקידוש שבת, חג הסוכות וחג השבועות זכר ליציאת מצרים, חג הפסח כולו אזכור ליציאת מצרים, ובעוד מצוות נוספות, והשאלה מה מיוחד ביציאת מצרים יותר מבריאת העולם, או מעמידתו האיתנה של אב האומה אברהם אבינו בעשרת הניסיונות?

הדיברה הראשונה בעשרת הדברות היא "אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" גם כאן התורה בבואה להשריש בנו את האמונה היא לא אומרת אנכי ה' אלוקיך אשר בראתיך או יצרתך, אלא אשר הוצאתיך מארץ מצרים, גם כאן יש להבין מה המיוחד ביציאת מצרים יותר מבריאת העולם? ועוד בזהר הקדוש שאל רבי ייסא הקטן מהחברים את רבי שמעון בר יוחאי, מה החידוש בהוצאת עם ישראל ממצרים? והרי הקב"ה קבע עם אברהם אבינו בכרית בין הבתרים שיוציא את בניו ממצרים? אמר לו רבי שמעון בר יוחאי אכן הקב"ה התנה עם אברהם להוציאם מהשעבוד הגשמי, אבל לא מהשעבוד הרוחני, אלא שהקב"ה ברוב רחמיו עשה עימם חסד והוציאם ממצרים וממט' שערי טומאה והכניסם למט' שערי קדושה, ולכן אנו מזכירים זאת בכל מקום, כי יציאה זו יש בה את הבסיס לאמונתנו בה'.

כידוע עם ישראל במצרים הידרדרו מבחינה רוחנית לשפל המדרגה בהגיעם למט' שערי טומאה, ועם בא משה ואהרן ובישרו לעם על הגאולה הקרבה, הפיחו בעם ישראל את האמונה, וככל שהמכות הלכו וגברו אמונתם הלכה והתעצמה, ועם זאת היו עדיין בעם ישראל רבים שאמונתם הייתה עדיין רופפת עד כדי שלא היו מעוניינים לצאת ממצרים, ובמכת החושך בשלושת ימי האפילה הם מתו ונקברו במצרים, ומדובר ב-כשמונים אחוז מעם ישראל, ורק אותם שנשארו היו ראויים להיגאל.

כהקדמה ליציאה ממצרים, הקב"ה עושה לעם ישראל תרגילי מבחן באמונה, ומצווה את משה על קרבן "פסח מצרים" כותב על כך רבי שמשון רפאל הירש שהמצוות שנאמרו בקרבן "פסח מצרים" מטרתם הייתה לנתק ולשחרר את עם ישראל מהתרבות הקלוקלת שראו אצל אדוניהם, ולכן את הקורבן היה עליהם להקריב בעודם במצרים, כאשר קיים חשש סביר שמקריבי הקורבן יעמידו עצמם בסכנה מהאדונים המצרים, ולא עוד אלא שהיה צורך לקחת מהדם ולתת ממנו על המזוזות ועל המשקוף, הוראה שיש בה לכאורה התגרות במצרים, כמו כן הייתה הוראה נוספת והיא להיות מנויים על השם מה שעושה רעש ופרסום, ואח"כ לקושרו למטה מעשירי בניסן, וגם לא תאכלו ממנו נא או מבושל, כי אם צלי אש, כך שבכל פינה במצרים ירחו את צליית אלוהיהם, ועל מנת להסיר ספק מה צולים על האש, אומרת התורה הוראה נוספת "לא תשברו בו עצם" כך שהמצרים יזהו את אלוהיהם מתגולל ברחובה של עיר, כל הקורא את המצוות המיוחדות בפסח מצרים יכול לחשוב שהייתה כאן כוונת מכוון לקומם ולהרגיז את המצרים, ולא, היה כאן צורך לשחרר את עם ישראל מאותה תרבות שהטמיעו בהם המצרים באמונתם כמול הטלה, לכן גם מצוות הקרבת קורבן פסח ביום שמואל הטלה בשיאו דהיינו טו' בניסן, ויש בפעולות מעשיות אלו כדי לשחרר ולנתק אותם מתרבות מצרים כי "אחרי הפעולות נמשכים הלבבות", ולכן יציאת מצרים תופסת מקום נכבד וחשוב בחיינו.

מבחן נוסף באמונה בו עמדו עם ישראל בהצלחה, והוכיחו שאמונתם אינה מן השפה ולחוץ אלא הרבה יותר מכך, והיא הייתה בדרגה גבוה יותר, כאשר ניתנה להם ההוראה לקום ולצאת ממצרים והתורה מודגישה (יב-לט) "וגם צדה לא עשו להם" והם קמים ויוציאים, ופרש"י מגיד שבחן של ישראל שלא אמרו איך נצא למדבר בלא צדה? אלא האמינו והלכנו, ומעשה זה זיכה אותם בשבחים ע"י הנביא ירמיה (ב) בשם ה' באומרו להם "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותייך לכתך אחרי במדבר בארץ לא רדועה" ועלינו לזכור שמדובר בעם בן כמה מיליונים וכולם ללא יוצא מן הכלל, פה אחד צועדים אחרי משה ולא שואלים מה נאכל? מה נשתה? מי יגן עלינו מפני השרב ביום, ומפני הצינה בלילה? אלא נושאים את תינוקותיהם על זרועותיהם והולכים אחר המנהיג הישיש.

ואם נשאל לכאורה ממה אנו מתפעלים וכי איזה אלטרנטיבה הייתה להם? הרי האפשרות השנייה זה להישאר תחת שעבוד מצרים עם כל הסכנות הכרוכות בכך? ועוד שהרי הם כבר ראו מי הוא משה ומה יכולותיו ושהוא שליחו של מקום והוא הוכיח שזאת בכל המכות המדויקות והנאמנות שהביא על המצרים, תוך כדי שכל המכות פגעו רק במצרים, ובוודאי שזה עדיף מלהישאר במצרים, וגם ראו כמו עיניהם שבמכת החושך מתו בעם ישראל כל אלו שלא רצו לצאת ממצרים אז אין להם כל אפשרות אחרת ומה הוא השבח שלא שאלו שאלות?

אלא כותב הרב שבדרון וצ"ל שעם ישראל עמדו במבחן האם יש בכוחם להרגם את האמונה לעשייה, או שאמרו אנו מאמינים כי נוח היה להם לומר, וזהו חסד נעורייך כמו תינוק שמתחיל את פסיעותיו הראשונות, גם בריש פרשת בשלח מביא רש"י (ד-ד) שכאשר אמר להם משה לחזור ולחנות על פי החירות, לכיוון חיילי פרעה שרדפו אחרים, אומר רש"י "ויעשו כן" מגיד שבחם של ישראל ששמעו בקול משה ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אלא אמרו "אין לנו אלא דברי בן עמרם" ומדובר שלא הם ולא משה שמעו על התוכנית האלוקית לקרוע להם את הים.

לכן ניסי יציאת מצרים הינם הבסיס עליו נשענת אמונתנו כי הם היו ימי ההיריון של עם ישראל כאשר ההשלמה והלידה הייתה במעמד הר סיני בו זכה העם להיות עם סגולה מכל העמים.

ה' יזכנו לקיום הפסוק (מיכה ז-טו) "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" אמן.